

Souhrnná teritoriální informace:

Moldavsko

Zastupitelský úřad v Kišiněvě 6. 8. 2021 11:16

Moldavsko je malá vnitrozemská země s 2,64 miliony obyvatel, která se nachází mezi Rumunskem a Ukrajinou. Moldavsko získalo nezávislost v roce 1991, a od svého vzniku čelí problémům se separatistickým Podněstřím, které vyhlásilo nezávislost a nebylo mezinárodně uznáno. Součástí Moldavska je Gagauzie, která má od roku 1994 autonomní status. Nevyřešený spor s Podněstřím, které je podporováno ze strany RF, silně ovlivňuje moldavskou vnitřní i zahraniční politiku. Pro zahraniční politiku je určující také přetrvávající závislost země na dovozu plynu a elektřiny, která přispívá k vysokým cenám energií a dluhům vůči zahraničním dodavatelům.

Moldavsko těží z blízkosti dvou velkých trhů, se kterými má uzavřeny dohody o volném obchodu, Evropské unie a SNS. Od roku 2014, kdy Moldavsko a EU podepsaly Dohodu o přidružení, která zahrnuje Dohodu o komplexní zóně volného obchodu, roste objem vzájemné obchodní výměny. V roce 2020 absorbovala EU více než 66 % moldavského exportu, vývoz do SNS představoval 15 % celkového moldavského exportu.

V hospodářství Moldavska dominuje zemědělství a potravinářský průmysl. Po letech hospodářského růstu došlo v Moldavsku v roce 2020 k výraznému poklesu HDP o 7 %, pokles byl způsoben pandemií covid-19 a velkým suchem. Omezení zavedená v boji proti COVID-19 vedla k výraznému poklesu výroby, obchodu, zvýšení nezaměstnanosti a snížení spotřeby. V roce 2020 měla většina hospodářských odvětví negativní dopad na dynamiku HDP, ale hlavní dopad měl sektor zemědělství (-2,7 %). Pozitivní dopad měly investice do infrastruktury financované ze silničního fondu a z externích půjček. Ekonomickou krizí jsou nejvíce ohroženy malé a střední podniky, které v Moldavsku poskytují přibližně 70 % zaměstnanosti a 71 % přidané hodnoty. Světová banka odhaduje, že téměř pětina podniků ukončí v důsledku pandemie covid-19 svoji činnost. Hlavními ekonomickými riziky v roce 2021 zůstává vývoj epidemiologické situace, pokračující politická nestabilita a nedokončená reforma soudnictví spolu s korupcí. Důležitá je schopnost vlády zajistit si mezinárodní finanční podporu.

Vzhledem k vysokému zemědělskému potenciálu nabízí příležitosti zpracování potravin, vysoká je poptávka po zemědělských strojích, irigačních systémech, chladírenských, třídících a zpracovatelských linkách. Tradičním průmyslovým odvětvím je automobilový průmysl, který do značné míry závisí na regionální poptávce. Moldavsko nabízí svobodné ekonomické zóny a průmyslové parky s daňovými úlevami, ty představují příležitost k zakládání výrobních závodů orientovaných na export, je v nich umístěna většina podniků s automobilovými součástmi. S pomocí mezinárodního společenství se vláda zaměřuje i na rozvoj nových hodnotových řetězců v zemědělství, cestovním ruchu a vinařství.

Moldavsko však čelí demografické krizi a dochází k úbytku a stárnutí populace. Práceschopné obyvatelstvo odchází z ekonomických důvodů do zahraničí a v zemi zůstávají starší lidé, klesá také porodnost. Dochází k odlivu pracovní síly a ke snižování konkurenceschopnosti země. Moldavská ekonomika je také silně závislá na převodu financí ze zahraničí ve prospěch fyzických osob, které v roce 2020 tvořily 15 % HDP.

Na vnitřní politické scéně zažívalo Moldavsko v posledních několika letech polarizované politické prostředí a rok 2020 nebyl výjimkou. Po několikaměsíčním politickém měření sil v parlamentě, kde opozice disponovala vratkou většinou, a po dvou neúspěšných pokusech odhlasovat novou vládu, rozpustila proevropská prezidentka M. Sandu parlament a vyhasila datum konání předčasných parlamentních voleb na 11. července 2021. Volby vyhrála proevropská strana PAS.

Základní údaje	
Hlavní město	Kišiněv
Počet obyvatel	2,64 mil. (bez Podněstří)
Jazyk	oficiální jazyk rumunština/moldavština, široce rozšířený je ruský jazyk
Náboženství	pravoslavné
Státní zřízení	parlamentní republika
Hlava státu	Maia Sandu
Hlava vlády	Aureliu Ciocoi
Název měny	moldavský leu (MDL)
Cestování	
Časový posun	+1 hod.
Kontakty ZÚ	
Velvyslanec	Mgr. Stanislav Kázecký, Ph.D.
Ekonomický úsek	Mgr. Kateřina Šilhánková
Konzulární úsek	Mgr. Martin Čech, MBA
CzechTrade	ne
Czechinvest	ne
Ekonomika	
Nominální HDP (mld. USD)	12,3
Hospodářský růst (%)	4,2
Inflace (%)	2,9
Nezaměstnanost (%)	4,5

Kapitoly a podkapitoly:

1 Základní informace o teritoriu

- 1.1 Systém vládnutí a politické tendence v zemi
- 1.2 Zahraniční politika země
- 1.3 Obyvatelstvo

2 Ekonomika

- 2.1 Základní údaje
- 2.2 Veřejné finance a státní rozpočet
- 2.3 Bankovní systém
- 2.4 Daňový systém

3 Obchodní vztahy s EU a ČR

- 3.1 Obchodní vztahy
- 3.2 FTA a smlouvy
- 3.3 Rozvojová spolupráce
- 3.4 Perspektivní obory (MOP)

4 Kulturní a obchodní jednání

- 4.1 Úvod
- 4.2 Oslovení
- 4.3 Obchodní schůzka
- 4.4 Komunikace
- 4.5 Doporučení
- 4.6 Státní svátky

5 Základní podmínky pro uplatnění českého zboží na trhu

- 5.1 Vstup na trh
- 5.2 Formy a podmínky působení na trhu
- 5.3 Marketing a komunikace
- 5.4 Problematika ochrany duševního vlastnictví
- 5.5 Trh veřejných zakázek
- 5.6 Platební podmínky, platební morálka a řešení obchodních sporů
- 5.7 Víza, poplatky, specifické podmínky cestování do teritoria
- 5.8 Zaměstnávání občanů z ČR
- 5.9 Veletrhy a akce

6 Kontakty

- 6.1 Kontakty na zastupitelské úřady ČR v teritoriu
- 6.2 Praktická telefonní čísla (záchrana, policie, požárníci, infolinky, apod.)
- 6.3 Důležité internetové odkazy a kontakty

1 Základní informace o teritoriu

Podkapitoly:

- 1.1 Systém vládnutí a politické tendence v zemi
- 1.2 Zahraniční politika země
- 1.3 Obyvatelstvo

1.1 Systém vládnutí a politické tendence v zemi

Oficiálním názvem státu je Moldavská republika, zkráceně Moldavsko. Moldavsko přijalo novou ústavu 28. července 1994. Podněstří vyhlásilo v roce 1990 nezávislost, kterou ústřední vláda neuznala. Region obývaný menšinou Gagauzů získal zvláštní autonomní status v prosinci 1994. Vláda má celkem 13 ministrů. Složení vlády v srpnu 2021 je následující:

Natalia Gavriľița - prozatímní předsedkyně vlády

Nicu Popoescu - ministr zahraničních věcí a evropské integrace

Vladislav Kulminski - místopředseda vlády pro reintegraci

Iurie Țurcanu - místopředseda vlády pro digitalizaci

Sergiu Gaibu - ministr ekonomie

Dumitru Budianschi - ministr financí

Sergiu Litvienco - ministr spravedlnosti

Ana Revenco - ministryně vnitra

Anatolie Nosatîi - ministr obrany

Anatolie Topală - ministr vzdělávání a výzkumu

Sergiu Prodan - ministr kultury

Ala Nemerenco - ministryně zdravotnictví

Marcel Spătari - ministr práce a sociálních věcí

Viorel Gherciu - ministr zemědělství a potravinářského průmyslu

Andrei Spănu - ministr infrastruktury a regionálního rozvoje

Iuliana Cantaragiu - ministryně životního prostředí

Členy vlády jsou také předseda Akademie věd Moldavska Ion Tighineanu a předsedkyně autonomní oblasti Gagauzia (Bashkan) Irina Vlah.

Moldavsko je parlamentní republikou, volby do jednokomorového parlamentu probíhají na základě smíšeného volebního systému každé čtyři roky. Prezident je od roku 2016 volen přímou volbou na základě dvoukolového systému. Díky této změně volebního zákona, byl v roce 2016 zvolen prezidentem předseda Socialistické strany I. Dodon, který funkci vykonával značně autoritářským stylem. Jeho strana zvítězila v parlamentních volbách v únoru 2019 a stala se nesilnější stranou. Následovala složitá jednání o sestavení nové vlády, která dospěla k překvapivému výsledku a vzniku vlády tvořené Socialistickou stranou a proevropským blokem ACUM, v čele vlády stanula M. Sandu. Tato vláda však trvala pouhých 5 měsíců roku 2019, po Parlamentem vyslovené nedůvěře vládě se vrátily staré pořádky a Parlament ovládla Socialistická strana.

V posledních prezidentských volbách, které se konaly v listopadu 2020, zvítězila opoziční proevropská kandidátka M. Sandu s programem, který zdůrazňoval proevropské směřování Moldavska, posilování transparency státní správy a osvobození politiky od vlivu oligarchů. Formální pravomoci prezidenta jsou však malé. K tomu, aby se změna na nejvyšším postu promítla i do reálné politiky a státní správy, stál v cestě parlament, který podle řady stran nereprezentoval aktuální politické priority a sloužil k prosazování vlivu nejruznějších zájmových skupin.

Před koncem svého mandátu nechal I. Dodon odvolat několik klíčových ministrů i náměstků a parlament přijal několik kontroverzních zákonů. Některé z těchto zákonů poté zrušil Ústavní soud, nicméně parlamentem nepřijatá opatření pro poskytnutí půjčky MMF a makro finanční pomoci EU způsobují současné vládě značné problémy.

Politická nestabilita vyvrcholila rozpuštěním parlamentu, termín předčasných voleb byl stanoven na 11. července 2021. Volby vyhrála proevropská strana PAS, která získala nadpoloviční většinu a následně byla sestavena nová vláda. Počet ministerstev byl rozšířen z devíti na třináct. Výsledek voleb znamená výrazné potvrzení proevropského směřování Moldavska.

1.2 Zahraniční politika země

Geopoliticky se Moldavsko nachází na rozhraní Východu a Západu a moldavskou politiku ovlivňuje silná rozpolcenost společnosti ohledně směřování země. Proevropské směřování země a integraci Moldavska do EU prosazuje současná prezidentka. RF však vnímá integraci Moldavska do EU jako negativní krok a zasahování Západu do své sféry vlivu.

Stále větší vliv však hrají hospodářské vztahy, které se v posledních letech vyvíjí pozitivně pro proevropské směřování země. V roce 2014 Moldavsko podepsalo Dohodu o přidružení s EU (AA), která zahrnuje Dohodu o komplexní zóně volného obchodu (DCFTA). V lednu 2016 byla DCFTA rozšířena na celé moldavské území, včetně Podněstří. DCFTA zřizuje oblast volného obchodu mezi EU a Moldavskem v souladu se zásadami Světové obchodní organizace. Odstraňuje dovozní cla pro většinu zboží, které je předmětem obchodu mezi EU a Moldavskem. Schopnost Moldavska plně využít výhod plynoucích z této smlouvy brzdí nevyřešená domácí politická a institucionální nestabilita, a také zvýšená geopolitická nejistota. Přesto se po předběžné implementaci AA/DCFTA postupně zvyšuje podíl zemí EU na moldavském zahraničním obchodu. Moldavský export do zemí EU od roku 2014 postupně narůstal, v roce 2020 dosáhl 66 % celkového vývozu, dovoz zboží z EU činil 46 % celkového dovozu a EU se stalo pro Moldavsko nejdůležitějším obchodním partnerem.

EU spolupracuje s Moldavskem v rámci evropské politiky sousedství a jejího východního regionálního rozměru Východního partnerství. Hlavním cílem je zlepšení kvality života moldavských občanů, posílení právního státu a zlepšení podnikatelského prostředí s cílem využít výhod plynoucích z DCFTA a podpora většího propojení mezi Moldavskem a EU v oblasti energetiky a dopravy. Moldavsku byla dne 28. 4. 2014 zrušena vízová povinnost pro držitele biometrických pasů. Moldavsku je také poskytována rozvojová pomoc v relativně velké výši prakticky od samého vzniku samostatného státu. Postupně tato pomoc narůstá, a to za přispění mezinárodních institucí, EU a bilaterálních donorů.

Co se týká vztahu Moldavska k nejbližším sousedům, silný je především vztah Moldavska k Rumunsku, a to ve všech oblastech. Konkrétně se to projevuje například ve finanční pomoci, která z Rumunska plyne, tato pomoc byla intenzivní i při reakci na pandemii Covid-19, kdy Rumunsko poskytlo již v únoru 2021 Moldavsku 22 tisíc dávek vakcín. Přibližně 700 tisíc Moldavanů má také rumunské občanství. Naopak vztah s Ukrajinou byl oběma stranami spíše zanedbáván.

Moldavskou zahraniční politiku silně ovlivňuje zamrzlý konflikt s neuznaným Podněstřím, což je separatistický region mezi řekou Dněstr a hranicí s Ukrajinou. Od roku 1992, kdy byla podepsána dohoda o příměří, je region podporován ze strany RF. Nevyřešený status Podněstří využívá RF pro upevnění své pozice v regionu.

Moldavská republika je členem řady mezinárodních organizací, včetně OSN, Rady Evropy, OBSE, WTO, Světové banky, EBRD, MMF, Energetické charty a regionálních uskupení jako např.: GUAM, Středoevropská iniciativa, SNS, CEFTA, Energetické společenství zemí jihovýchodní Evropy apod. Rozpolcenost moldavské zahraniční politiky ukazuje například status pozorovatele, který má Moldavsko v Euroasijské ekonomické unii (EEU). V květnu 2021 Moldavsko, Ukrajina a Gruzie oznámily vytvoření „Asociační Trio“, ve kterém budou tyto tři země spolupracovat na regionální úrovni s cílem dosáhnout evropské integrace všech 3 zemí.

1.3 Obyvatelstvo

Počet obyvatel Moldavské republiky (bez Podněstří) byl v roce 2020 podle údajů Národního statistického úřadu 2 640 438. Výsledky sčítání obyvatel z května 2014, které byly zveřejněny až na jaře 2017, uvádí počet obyvatel 2 998 235, z toho 7,5 % nerezidentů. Úbytek obyvatelstva je přisuzován především odchodu moldavských občanů do zahraničí (většinou z ekonomických důvodů). Počet obyvatel Podněstří je oficiálně 464 949, neoficiálně je odhadován na maximálně 300 tis. osob.

V Moldavské republice žije několik etnických skupin. Podle sčítání lidu v roce 2014 představují etnické menšiny 17,93 % populace. Moldavané tvoří 75,1 %, Ukrajinci 6,6 %, Rusové 4,1 %, Gagauzové 4,6 % a Rumuni 7 %. Ve srovnání s údaji ze sčítání lidu z roku 2004 došlo k nárůstu populace rumunské národnosti z 1,9 % na 7 %.

Oficiálním jazykem je rumunština, rozšířeně je používání ruského jazyka, za svůj mateřský jazyk ho uvedlo 9,4 % občanů Moldavska. V hlavním městě je ruskojazyčných obyvatel podstatně více, než je podíl etnických Rusů na celkovém obyvatelstvu země a činí až 50 %. Ruština je stále využívána jako dorozumívací jazyk mezi národnostmi žijícími v Moldavsku a donedávna měla status „jazyka pro mezinárodní komunikaci“, tento status byl na začátku roku 2021 zrušen rozhodnutím Ústavního soudu Moldavska. Ruština je také hlavní dorozumívací

jazyk v autonomní oblasti Gagauzie a v Podněstří.

Převažující náboženství je pravoslaví a podíl ortodoxního obyvatelstva je více než 90 %. Asi 80 % pravoslavné populace patří k moskevskému patriarchátu a jen asi 20 % k rumunské besarabské metropoli.

Moldavsko zažívá silnou demografickou krizi, dochází k dlouhodobému poklesu počtu obyvatel. Příčinou je jak nízké tempo růstu populace, tak odchod obyvatelstva převážně v produktivním věku do zahraničí. Důvodem jsou především ekonomická a sociální nejistota v zemi a často uváděná absence perspektivy. V některých regionech země je již proto pozorován nedostatek kvalifikované pracovní síly. Předpokládá se, že počet obyvatel Moldavska bude i nadále klesat v průměru mezi 0,6 % až 1,6 % ročně. Dochází také ke stárnutí populace, podíl ekonomicky aktivního obyvatelstva je přibližně 31 %, což je o 5,7 % méně než v roce 2019.

Průměrná délka života v roce 2020 byla 72,01 let (68 let u mužů a 76,5 let u žen). Hustota obyvatel je 92,1 obyvatel na km², ve městech žije více než 42 % obyvatel.

2 Ekonomika

Podkapitoly:

- 2.1 Základní údaje
- 2.2 Veřejné finance a státní rozpočet
- 2.3 Bankovní systém
- 2.4 Daňový systém

2.1 Základní údaje

Do roku 2019 vykazovalo Moldavsko zlepšování většiny makroekonomických ukazatelů, v roce 2018 vzrostlo HDP o 4,3 %, v roce 2019 o 3,6 %. COVID-19 a sucho v roce 2020 značně zhoršily makroekonomický výhled Moldavska. Celkový pokles HDP v roce 2020 byl 7 %, dle předpokladů se Moldavsko vrátí na úroveň z roku 2019 nejdříve v roce 2022. V roce 2021 se předpokládá relativně vysoký ekonomický růst o 4,2 %, a to za předpokladu příznivého zemědělského roku, oživení domácí spotřeby a vnějšího obchodu. V roce 2020 došlo ke zvýšení vládních výdajů díky opatřením ke zmírnění dopadů pandemie a v reakci na katastrofické sucho. Většina investičních aktivit byla odložena nebo zrušena kvůli vysoké míře nejistoty. Moldavsko dlouhodobě spoléhá na externí financování, omezené rozpočtové zdroje doplňuje podpora externích partnerů, a to ve výši stovek milionů EUR, kromě MMF se jedná se především o finance EU, Světové banky, EIB a EBRD.

Moldavská ekonomika je orientována na zemědělství a je závislá na vývozu zemědělské produkce. Z celkové plochy Moldavska tvoří 63 % zemědělská půda, v zemědělství bylo v roce 2020 zaměstnáno téměř 20 % obyvatel. V kombinaci s potravinářským průmyslem představuje zemědělství přibližně 16 % HDP. Zemědělský sektor zaznamenal ve srovnání s rokem 2019 pokles o 27,1 %. Pokles byl způsoben především snížením rostlinné produkce, a to o 35,9 %, a dále poklesem živočišné výroby o 3,8 %. Hlavními oblastmi, které tradičně určují růst průmyslového sektoru, jsou automobilové odvětví, stavebnictví a potravinářský průmysl. V průmyslu zaznamenal v roce 2020 růst pouze sektor stavebnictví. Pozitivní dopad měly investice do infrastruktury financované ze silničního fondu a z externích půjček. Objem investic do inženýrských staveb (silnic, vodovodů, kanalizace) se v roce 2020 zvýšil o 14,7 %. Struktura HDP se postupně obrací ke službám na úkor průmyslu a zemědělství. Terciární sektor nyní představuje téměř 54,1 % HDP a zaměstnává polovinu pracovní síly (47,5 %). Je poháněn pojišťovnictvím, právním poradenstvím a telekomunikací, roste také ICT sektor.

Inflace spotřebitelských cen se v roce 2020 výrazně zpomalila, v prvním čtvrtletí roku 2021 dosáhla 1,8 %. Celková míra nezaměstnanosti se pohybuje pod 5 %, nepřiměřeně vysoká je však nezaměstnanost mladých lidí (téměř 8 % mladých lidí ve věku 15–24 let v roce 2019). Specifikou Moldavska je silná závislost na remitencích, převodu finančních prostředků ve prospěch fyzických osob ze zahraničí, remitence tvořily v roce 2020 15 % DPH.

Tabulka s makroekonomickými daty

Ukazatel	2018	2019	2020	2021	2022
Růst HDP (%)	4,3	3,6	-7	4,2	5,1
HDP/obyv. (USD/PPP)	9 668,1	10 222,6	9 580,0	10 090,0	10 680,0
Inflace (%)	3,1	4,8	3,9	2,9	5,0
Nezaměstnanost (%)	3,0	5,1	3,9	4,5	4,5
Export zboží (mld. USD)	2,0	2,1	1,9	2,2	2,5
Import zboží (mld. USD)	5,3	5,4	4,9	5,6	6,1
Saldo obchodní bilance (mld. USD)	-3,3	-3,3	-3,0	-3,3	-3,6
Průmyslová produkce (% změna)	3,8	2,1	-8,2	2,0	3,3
Populace (mil.)	2,6	2,6	2,6	2,6	2,6
Konkurenceschopnost	88/140	86/141	N/A	N/A	N/A
Exportní riziko OECD	7/7	7/7	7/7	7/7	N/A

Zdroj: EIU, OECD, WEF, Národní statistický úřad Moldavska

2.2 Veřejné finance a státní rozpočet

Po letech celkem vysokého výkonu se v letech 2015–16 moldavské veřejné finance dostaly pod silný tlak. Podvody v bankovním sektoru a hospodářská recese zvýšily veřejný dluh a podkopaly důvěru investorů. Krize spojená s epidemií covid-19 ještě prohloubila oslabování veřejných financí a makroekonomickou stabilitu. Pro veřejné finance v roce 2020 bylo zásadní to, že vláda zajistila značné mezinárodní prostředky na boj proti krizi, jednalo se zejména o nouzové půjčky MMF a EU. Na konci roku 2020 však Parlament neschválil půjčku od MMF ve výši 558 mil. USD a nastal problém pokrytí státního rozpočtu na rok 2021. MMF a EU jsou i nadále připraveny přidělit další podporu, za předpokladu, že Moldavsko splní nezbytné podmínky, jednou z nich je zachování úspěšných reforem v bankovním sektoru. Klíčový úkol vlády je tedy splnit podmínky a zajistit mezinárodní financování na podporu ekonomiky, snížit fiskální rizika pro ekonomiku snížením objemu výdajů a zlepšením jejich efektivity, zjednodušit daňový systém s menšími daňovými preferencemi a posílením daňové správy. Standardní sazba DPH v Moldavsku je v současné době 20%.

Veřejné finance	
Saldo státního rozpočtu (% HDP)	-5,1
Veřejný dluh (% HDP)	37,8
Bilance běžného účtu (mld. USD)	-1,0
Daně	
PO	12 %
FO	12 %
DPH	20 %

V roce 2020 došlo ke zvýšení vládních výdajů, především díky opatřením ke zmírnění dopadů pandemie, přednost dostaly sociální výdaje a výdaje na zdravotní péči. Veřejné finance zůstávají pod výrazným tlakem, deficit státního rozpočtu za rok 2020 dosáhl 5,1 % HDP. S předpokládaným nástupem hospodářského oživení se budou veřejné finance stabilizovat, v roce 2021 se očekává schodek ve výši 5 % HDP, v letech 2022 až 2025 se očekává průměrný roční fiskální deficit ve výši 3,2 %. Celkový veřejný dluh Moldavska v roce 2020 vzrostl o 29,2 % a na konci roku 2020 jeho výše dosáhla 37,8 % DPH. Nárůst pokračoval i v roce 2021 ke konci února došlo k dalšímu nárůstu o 2,9 %, dle prognóz dosáhne veřejný dluh svého vrcholu 44,5 % na konci roku 2025.

2.3 Bankovní systém

Moldavský bankovní sektor se po otřesech, které jej postihly po tzv. krádeži miliardy v roce 2014, v zásadě stabilizoval. Krádež miliardy odpovídala cca 12 % HDP a v roce 2015 způsobila hospodářskou recesi a devalvací místní měny. Na základě doporučení mezinárodních parterů, přistoupila vláda a Moldavská národní banka (BNM) k postupné reformě bankovního a finančního systému. Jedním z požadavků bylo zvýšení transparentnosti vlastnické struktury moldavských bank. Stát, na základě zákona z roku 2017, vykoupil podíly v tzv. systémových bankách, aby do nich umožnil vstup strategických zahraničních investorů. V následujících letech se podařilo dokončit vstup významných zahraničních investorů do čtyř největších bank, dle údajů BNM patřilo v roce 2020 86,63 % bankovních aktiv mezinárodním investorům. Zákonem o Národní bance Moldavska č. 548-XIII ze dne 21. 7. 1995 je upraveno používání akreditivu.

Hlavním regulátorem bankovního sektoru je BNM, která je v souladu s právním řádem formálně nezávislou institucí. Moldavský bankovní systém tvoří BNM a komerční banky. V roce 2020 působilo v Moldavské republice 11 bank licencovaných BNM. Za nejdůležitější banky lze považovat čtyři následující banky: Moldova Agroindbank, s.a, Moldindconbank, s.a. Victoriabank, s.a a Mobiasbancă OTP, jejich souhrnný zisk dosáhl v roce 2020 90 % zisku celého bankovního systému.

Apokalyptické předpovědi prvních měsíců pandemie se nenaplnily a banky v roce 2020 vykázaly růst, 10 bank z 11 bylo ziskových, pouze Eximbank byla nerentabilní. Celý rok 2020 se vyznačoval vysokou úrovní likvidity, nárůstem aktiv (meziročně +14,6 %), půjček, kapitálu, vkladů fyzických a právnických osob a zlepšením kvality a objemu (+13,1 %) úvěrového portfolia. Zároveň došlo k poklesu zisku oproti roku 2019, čistý zisk moldavského bankovního sektoru v roce 2020 meziročně poklesl o 27 %. Míra vlastního kapitálu činila k 31. prosinci 2020 27,1 %, v průběhu roku se zvýšila o 1,8 %. Dlouhodobá likvidita zůstala na hodnotě přibližně 0,7, krátkodobá likvidita poklesla o 0,1 % a zastavila se na úrovni 50,5 %. V roce 2020 snížila BNM pětikrát hlavní úrokovou sazbu, naposledy na 2,65 %. Došlo také k vylepšení legislativy směrem k mezinárodním standardům, důležitým krokem bylo uzavření Memoranda o porozumění v oblasti bankovního dohledu s Evropskou centrální bankou.

2.4 Daňový systém

Daňový systém se skládá z celostátních a místních daní a poplatků. Největší podíl rozpočtových příjmů plyne z následujících daní:

- 1 Daň z příjmu právnických a fyzických osob (právnické osoby – 12 %, ve svobodných ekonomických zónách (SEZ) – 6 %; fyzické osoby – 12 % podle výše příjmu, daň z dividend činí 6 % pro rezidenty a 12 % pro nerezidenty;
- 1 Daň z přidané hodnoty (standardní sazba 20 %, snížená sazba 12 % na restaurační a hotelové služby a 8 % na základní potraviny, některé léky a zemědělské produkty);
- 1 Spotřební daň (výše spotřební daně je různá, přičemž má množstevní a hodnotovou složku);
- 1 Daň z bankovního výnosu a podnikání pojištěven;
- 1 Clo

Uplatňovány jsou i další daně, jako například daň z nemovitostí (z půdy), silniční daň, daň z využívání přírodních zdrojů. Existují daňové a investiční pobídky (malé podniky, podniky v IT sektoru, podniky ve SEZ). Investiční projekty ve SEZ, získávají v závislosti na výši investovaného kapitálu 3–5 leté daňové prázdniny a 10 let garantovanou stabilitu pro případ změny legislativy, pro rezidenty IT parků platí jednotná daň ve výši 7 % z obrátu, atd. Daňová zvýhodnění jsou k dispozici také pro zemědělce a podniky, které zvyšují počet zaměstnanců. Zákon o daních je k dispozici na www.fisc.md.

V roce 2021 byla zavedena nová opatření, která reagovala na dopady pandemie COVID-19 a na situaci v suchem zasaženém zemědělství. Nová opatření cílí jak na snížení fiskálního tlaku, tak na nové dotační mechanismy s cílem podpořit hospodářské oživení. Došlo především ke sjednocení sazeb daně z příjmu, snížení sazby daně z příjmu na 12 % pro právnické profese, snížení sazby daně z příjmu z 15 % na 12 % pro odvětví HORECA a ke změně režimu DPH v zemědělství.

ČR má s Moldavskem podepsanou dohodu o zamezení dvojího zdanění. Moldavsko nepodepsalo multilaterální nástroj OECD (MLI).

3 Obchodní vztahy s EU a ČR

Podkapitoly:

- 3.1 Obchodní vztahy
- 3.2 FTA a smlouvy
- 3.3 Rozvojová spolupráce
- 3.4 Perspektivní obory (MOP)

3.1 Obchodní vztahy

Obchodní vztahy s EU

Evropská unie se stala největším obchodním partnerem Moldavska, v roce 2020 směřovalo do EU 66,7 % moldavského exportu. Většina vývozu zboží do EU směřovala do Rumunska (28,4 % z celkového vývozu) a Německa (9,1 %). Dovoz zboží ze zemí EU (EU-27) dosáhl 45,6 % celkového dovozu. Většina dovozu pocházela z Rumunska (11,7 % z celkového dovozu), Německa (8,4 %) a Itálie (6,4 %). Obchodní bilance se zeměmi Evropské unie (EU-27) skončila schodkem 988,4 mil. EUR. Pro srovnání, země SNS se v roce 2020 podílely na moldavském vývozu 15,2 % a na dovozu 24,3 %.

Obchodní výměna s EU (mil. EUR)

	2018	2019	2020	2021	2022
Export z EU (mil. EUR)	2 707,2	2 929,4	2 607,1	N/A	N/A
Import do EU (mil. EUR)	1 828,9	1 780,0	1 618,7	N/A	N/A
Saldo s EU (mil. EUR)	-878,3	-1 149,4	-988,4	N/A	N/A

Zdroj: Evropská komise

Obchodní vztahy s ČR

Obrat vzájemné obchodní výměny za rok 2020 dosáhl 4,8 mld. CZK, což ve srovnání s rokem 2019 představuje nárůst o 17,8 %. Vývoz do Moldavska poklesl o 4,2 % a dovoz z MD vzrostl o 54 %. Bilance obchodní výměny zůstává lehce pozitivní ve prospěch ČR. Z pohledu ČR zaujala MD 61. místo u vývozu a 63. místo u dovozu. Pro Moldavsko je ČR z hlediska objemu obchodu na 5. místě mezi zeměmi EU. Vývoz Moldavska do ČR tvořil 3,2 % celkového vývozu Moldavska a dovoz z ČR tvořil 1,8 % celkového moldavského dovozu. V prvních dvou měsících roku 2021 došlo ke zvýšení objemu dovozu z ČR o téměř 12 % a naopak ke snížení objemu moldavského vývozu do ČR o 19 %.

Obchodní výměna s ČR (mld. CZK)

	2018	2019	2020	2021	2022
Export z ČR (mld. CZK)	1,7	2,5	2,4	N/A	N/A
Import do ČR (mld. CZK)	1,2	1,5	2,4	N/A	N/A
Saldo s ČR (mld. CZK)	-0,5	-1,0	-0,1	N/A	N/A

Zdroj: ČSÚ

3.2 FTA a smlouvy

Smlouvy s EU

Rámec pro obchodně-ekonomickou spolupráci tvoří Dohoda o přidružení, která obsahuje Dohodu o komplexní zóně volného obchodu (AA/DCFTA), dohodu obě strany podepsaly 27. 6. 2014 v Bruselu. Moldavský parlament dohodu ratifikoval již 2. 7. 2014, Evropský parlament

dohodu ratifikoval dne 12. 11. 2014 a ČR 9. 4. 2015. DCFTA zřizuje oblast volného obchodu mezi EU a Moldavskem, v souladu se zásadami Světové obchodní organizace. Odstraňuje dovozní cla pro většinu zboží, které je předmětem obchodu mezi EU a Moldavskem. Důležitou součástí DCFTA je sladění moldavských zákonů souvisejících s obchodem s vybranými legislativními akty EU. Moldavsku se nicméně dlouhodobě nedaří naplňovat existující kvóty pro bezcelní vývoz zemědělské produkce (zejména ovoce) do EU. U některých komodit je zase několikanásobně překračuje. Moldavsko prozatím nemůže do EU vyvázet produkci živočišné výroby s výjimkou medu a kaviáru.

Moldavsku byla dne 28. 4. 2014 zrušena vízová povinnost pro držitele biometrických pasů.

Smlouvy s ČR

Obchod mezi oběma zeměmi měl svůj smluvní základ v dohodě o obchodně-ekonomické spolupráci (která ovšem byla z důvodů nekompatibility s legislativou EU se souhlasem obou stran zrušena). Nadále však platí další dohody o zamezení dvojího zdanění a o podpoře a ochraně investic z roku 1999, letecká dohoda a další. Během návštěvy ministra zahraničních věcí a evropské integrace A. Stratana v říjnu 2004 v Praze byl podepsán Protokol ke Smlouvě o zamezení dvojího zdanění a zabránění daňovému úniku v oboru daní z příjmu a majetku. V květnu 2011 ratifikoval moldavský parlament Protokol ke smlouvě o podpoře a ochraně investic mezi ČR a MD, který na žádost ČR zavádí několik změn a uvádí tuto smlouvu do souladu se závazky ČR v rámci EU. Poslední smluvní dokument, dohoda o hospodářské a průmyslové spolupráci, byl uzavřen v roce 2014. Přehled platných smluv je k dispozici na webových stránkách Ministerstva zahraničních věcí ČR.

3.3 Rozvojová spolupráce

Moldavsko je prioritní zemí ZRS ČR a spolupráce probíhá na základě Programu dvoustranné rozvojové spolupráce 2018-2023. V rámci schváleného programu jsou stanoveny čtyři prioritní sektory, za jejich implementaci je zodpovědná Česká rozvojová agentura. V prioritním sektoru udržitelné nakládání s přírodními zdroji probíhají projekty zaměřené na odstraňování starých ekologických zátěží a projekty staveb a rekonstrukcí čistíren odpadních vod. Realizátory projektů v tomto sektoru jsou převážně české firmy, které se díky získaným referencím mohou následně zapojovat do tenderů dalších mezinárodních institucí. V sektoru inkluzivní sociální rozvoj se česká ZRS soustředí na zvýšení kvality a dostupnosti sociálních služeb, významné jsou projekty zaměřené na zlepšení domácí péče, sociální inkluzi, podporu dětí s autismem a projekty zaměřené na podporu Ministerstva zdravotnictví, práce a sociální věci MD v uskutečňování reformy péče o duševně nemocné. Dalším prioritním sektorem je řádná demokratická správa věcí veřejných, dlouhodobě probíhá například přenos zkušeností a kapacitní podpora moldavských hasičů ze strany HZS ČR. Posledním prioritním sektorem je zemědělství a rozvoj venkova, v tomto sektoru probíhá dlouhodobá podpora organického zemědělství a podpora zvýšení produkce farmářů.

V Moldavsku dále probíhají malé lokální projekty, transformační projekty, projekt B2B, program zvýšení kapacit VŠ a projekty v rámci Partnerství ČR s UNDP. Aktivní je také Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR s programem Aid for Trade a Ministerstvo vnitra ČR s programem bezpečnostní spolupráce. Od roku 2020 jsou v Moldavsku financovány také humanitární projekty zaměřené na pomoc při zvládnutí epidemie COVID-19. Za úspěch lze považovat historicky první projekt delegované spolupráce, který implementuje Česká rozvojová agentura právě v Moldavsku, a to jako juniorní partner GIZ.

3.4 Perspektivní obory (MOP)

Mezi tradiční hlavní perspektivní obory patří dopravní průmysl a infrastruktura, energetický průmysl, vodohospodářský a odpadní průmysl a zemědělský a potravinářský průmysl. Důsledkem pandemie COVID-19 se do popředí dostaly značné problémy a nedostatečná úroveň moldavského zdravotnictví. Pandemie COVID-19 otevřela také nové výzvy v oblasti digitalizace, digitální technologie nebyly v minulosti ve velké míře využívány. Více informací je možné najít Mapě strategických příležitostí: <https://www.export.cz/wp-content/uploads/2020/08/Evropa.pdf>.

► Dopravní průmysl a infrastruktura

Plánován je rozvoj, diverzifikace a konsolidace dopravního systému a infrastruktury, výdaje mají být financovány ze státního rozpočtu a přilákáním zahraničních investic. Probíhá rozsáhlý národní program rehabilitace silnic s podporou mezinárodních finančních institucí, zejména EIB a EBRD.

V oblasti inteligentních dopravních systémů zahájila Státní správa silnic implementaci některých technologií inteligentního dopravního systému do své silniční sítě, příležitosti budou následovat na celostátní silniční síti, v Kišinevě a v dalších městech.

► Energetický průmysl

Plánovány jsou investice do subjektů na výrobu tepla, elektřiny a kogeneračních jednotek a na zajištění přenosových a distribučních sítí elektřiny. Zájem roste i o inovativní a alternativní energetické projekty a obnovitelné zdroje energie.

Pokračuje i dlouhodobý zájem o plynové kotle na vytápění, o technologie na využití biomasy a o zařízení na zpracování bioplynu, zejména z odpadů produkovaných na farmách v živočišné výrobě. V poslední době roste i zájem o energetické využití odpadů z vinařství.

► Vodohospodářský a odpadní průmysl

Stále aktuální je naplňování Strategie zásobování vodou a hygieny na období 2011–2028, která definuje nutnost změn politického, institucionálního a právního rámce a kritický stav technické infrastruktury, tzn. neuspokojivý technický stav systému čističek odpadních vod, kanalizace a rozvodů vody. Dochází ke zvyšování objemu investic do staveb vodovodů a kanalizací. Příležitost pro české firmy je v přetrvávajících potřebách zlepšení dodávek vody a systémů čističek odpadních vod. Pokračuje příprava realizace projektu „Solid Waste Moldova“, smlouva o půjčce mezi EIB a Ministerstvem financí Moldavska byla podepsána již v roce 2019, v roce 2020 byla zahájena aktualizace studií proveditelnosti a očekává se vyhlášení tendrů na řešení situace v oblasti pevných odpadů.

► Zemědělský a potravinářský průmysl

Zemědělský sektor zaujímá v moldavském hospodářství stále velmi důležité místo, a to jak z hlediska podílu na tvorbě HDP, tak z hlediska podílu ekonomicky aktivního obyvatelstva působícího v sektoru. V oblasti rostlinné výroby je zapotřebí rozvoj irigační infrastruktury, rozšíření rozlohy skleníků a rozvoj posklizňové infrastruktury. Zařízení a technologie jsou vyžadovány pro skladování, zpracování, balení a přepravu čerstvých produktů. Roste poptávka po ekologických produktech, což vytváří příležitosti pro ekologické zemědělství. Mezi další specializované příležitosti patří služby v oblasti kvality a bezpečnosti výrobků ve vinařstvích, nové vybavení vinařství, výsadba vinic a rozšíření vinařství do odvětví cestovního ruchu. V oblasti živočišné výroby je velká potřeba investic s cílem dosáhnout standardů vyplývajících z DCFTA a získat tak souhlas s vývozem živočišné produkce do zemí EU.

► Zdravotnický a farmaceutický průmysl

Pandemie COVID-19 odkryla všechny slabiny moldavského zdravotnictví, vládní představitelé se otevřeně vyjadřují o katastrofální situaci v nemocnicích, kde je k dispozici často pouze zastaralé vybavení z dob Sovětského svazu. Sílí hlasy pro modernizaci zdravotnického systému, krize by mohla být katalyzátorem investic.

4 Kulturní a obchodní jednání

Podkapitoly:

- 4.1 Úvod
- 4.2 Oslovení
- 4.3 Obchodní schůzka
- 4.4 Komunikace
- 4.5 Doporučení
- 4.6 Státní svátky

4.1 Úvod

Obchodní jednání v Moldavsku nejsou výrazně odlišná od jednání vedených v České republice, některá specifika jsou popsána níže.

4.2 Oslovení

Pro první navázání kontaktu je běžně používán email, následovat může osobní setkání. Při oslovení obchodních partnerů nepanují žádné odlišnosti od běžné praxe v České republice. Komunikace bývá většinou velmi přátelská a otevřená. V Moldavsku je mnohem rozšířenější oslovování křestním jménem.

4.3 Obchodní schůzka

V obchodu se jednoznačně doporučuje osobní kontakt. Při prvním setkání je vhodná návštěva přímo v kanceláři, možností je také setkání v restauraci u příležitosti oběda. Problém může být dlouhodobé plánování, proto je doporučeno vždy den nebo dva dny před plánovanou schůzkou jednání protistraně připomenout. Moldavané bývají také nedochvilní, čtvrt hodinové zpoždění je naprosto běžné. Samozřejmostí při obchodních jednáních v Moldavsku je formální oblečení. Délka jednání se nijak výrazně neliší od českých zvyklostí, pracovní návyky jsou podobné těm, na které jsme zvyklí v ČR. Na začátku jednání se předávají vizitky, na konci návštěvy je možné předání darů. V Moldavsku je poměrně obvyklé potkávat na vysokých, zejména politických, funkcích ženy, česká delegace vedená ženou tedy nikoho nepřekvapí. Moldavané si vážící starších lidí a často jim prokazují větší respekt, je tedy vhodné mít v delegaci nejen mladé lidi, při jednání mohou starší lidé dostávat příležitost vyjádřit se jako první.

Místní obchodníci jsou zvyklí pracovní jednání zakončit u prostřeného stolu. Moldavsko je vyhlášeno svými víny a různými druhy koňaků a brandy, na něž jsou zdejší občané také patřičně hrdí. V průběhu obchodních a jiných jednání s partnery bývají během jídla celkem obvyklé časté přípitky. Obvyklé je pozvat obchodní partnery na degustaci do jednoho z mnoha moldavských vinných sklepů, pozvání domů je méně obvyklé. Součástí degustace bývá menu složené z několika chodů tradiční moldavské kuchyně, kvalita potravin ve větších městech a zavedených vinných sklepech obvykle vyhovuje chuťově i hygienicky. Ačkoliv je Moldavsko poměrně malé, panují zde teritoriální rozdíly mezi více formálním severem a více uvolněným jihem Moldavska. Jednání na jihu Moldavska bude ve vinném sklípku nebo restauraci zakončeno takřka určitě.

Mezinárodní partneři dlouhodobě považují za největší problém Moldavska značnou korupci, která se týká také místní justice. Reforma justice a obecné zlepšování podnikatelského prostředí, včetně větší transparentnosti ze strany státních orgánů, zůstávají v centru pozornosti mezinárodních partnerů. Korupce je opravdu značně rozšířená, a to jak na úřadech, tak v běžném životě.

V Moldavsku je časový posun + 1 hodina oproti SEČ, což se týká letního i zimního času. K přechodu mezi letním a zimním časem dochází ke stejnému datu jako v ČR. Státní úřady a instituce pracují obvykle od 8:00 do 17:00 s přestávkou na oběd od 12:00 do 13:00. Soukromé instituce pak nejčastěji od 09:00 do 18:00.

4.4 Komunikace

Moldavsko je víceméně dvojjazyčné, v některých regionech se ale výrazněji upřednostňuje rumunština/moldavština, jinde zase ruština. V Gagauzské autonomní oblasti je to pak ruština a turečtina, v některých obcích či osadách (zejména v oblasti Taraclia) to je ruština a bulharština. Obecně je možné konstatovat, že na většině míst v zemi, zejména pak ve městech, může cizinec komunikovat s místními občany v podstatě stejně dobře rumunsky jako rusky; s příslušníky mladé generace také anglicky, což platí především pro větší města.

V Moldavsku není možné sehnat tlumočnicka do českého jazyka, pokud tedy delegace z České republiky preferuje češtinu, je nutné přivést tlumočnicka s sebou. Tlumočnicka z ruštiny nebo rumunštiny do angličtiny není problém nalézt přímo v Moldavsku.

Při diskusi o politických tématech je nutné brát v úvahu skutečnost, že součástí Moldavska je i separatistické Podněstří. Společnost je také názorově velmi rozdělena mezi příznivce evropské integrace a příznivce příklonu k Ruské federaci a SNS. Při rozhovoru je tedy důležité uvědomit si, jaké názory zastává váš protějšek a rozhovor tomu přizpůsobit.

4.5 Doporučení

Doporučen je jednoznačně osobní kontakt. Před cestou do Moldavska je také dobré, zamyslet se nad případnými dary, vhodné je přivést dárky již z České republiky. Výměna darů je poměrně obvyklá, Moldavané většinou darují místní vína a koňaky. Mezi oblíbené české dary patří becherovka, ale i jiný alkohol, dále knihy o České republice.

Druh oděvu je nutné přizpůsobit společenské akci a doporučenému dress code. Evropský styl oblékání je spíše umírněný, zdejší ženy preferují honosnější (okázalejší) oděvy. Při vstupu do pravoslavného kostela je nutné mít odpovídající oblečení, zakrývající prakticky celý povrch těla (tedy žádné kraťasy, trička s krátkými rukávy apod.), ženy si navíc musí zakrýt hlavu šátkem.

4.6 Státní svátky

Státní svátky a významné dny v roce 2021:

- 1. ledna – Nový rok
- 7- 8. ledna – pravoslavné vánoce
- 8. března – Mezinárodní Den Žen
- 1. května – Svátek práce
- 3. května – pravoslavné velikonoce
- 9. května – Den vítězství
- 10. května – památka zesnulých
- 27. srpna – Den nezávislosti
- 31. srpna – Den jazyka
- 14. října – Den Kišiněva

Moldavané slaví jak prosincové vánoce, tak pravoslavné v lednu, převážně první dva týdny ledna nejsou vhodné pro pracovní cesty, prakticky vše je uzavřeno a je doba dovolených. Vánoční trhy jsou organizovány v centru města a u stánků lze koupit jak suvenýry, tak místní výrobky (med, upomínkové předměty, alkoholické nápoje atd.). Velkým svátkem jsou také pravoslavné velikonoce, kdy se do Moldavska vrací na prázdniny a dovolené mnoho občanů, kteří žijí a vydělávají za hranicemi. Ti přivázejí a vyměňují hotovost, v té době dochází tedy ke značnému kolísání kurzu. Říjnová oslava Dne Kišiněva je časově propojena s vrcholem sezóny sběru vína a je již tradičně propojena s ochutnávkami vína.

První víkend v říjnu probíhá na hlavním náměstí v Kišiněvě "Svátek vína", jsou organizovány trhy, na kterých se představují hlavní producenti a obchodníci s vínem. Na lístek v ceně 200 MDL (cca 230 Kč) lze ochutnávat u všech stánků.

5 Základní podmínky pro uplatnění českého zboží na trhu

Podkapitoly:

- 5.1 Vstup na trh
- 5.2 Formy a podmínky působení na trhu
- 5.3 Marketing a komunikace
- 5.4 Problematika ochrany duševního vlastnictví
- 5.5 Trh veřejných zakázek
- 5.6 Platební podmínky, platební morálka a řešení obchodních sporů
- 5.7 Víza, poplatky, specifické podmínky cestování do teritoria
- 5.8 Zaměstnávání občanů z ČR
- 5.9 Veletrhy a akce

5.1 Vstup na trh

České zboží, které již na moldavský trh proniklo (osobní automobily, zařízení pro energetiku, některé chemické výrobky, ale i některé potravinářské výrobky, nádobí, sportovní vybavení, atd.) má na trhu dobrý zvuk. Větší prosazení českých výrobků nicméně vyžaduje aktivnější přítomnost na tuzemském trhu. Obecně však platí, že kupní síla obyvatelstva zůstává i nadále spíše nízkou.

Distribuční a prodejní kanály se liší v závislosti na druhu prodávané komodity či služby. Systém velkoobchodů se postupně rozvíjí, distribuce zboží ve větších městech je realizována v síti maloobchodů (drobné potravinářské a spotřební zboží) nebo přímo konečným zákazníkům (strojírenské zařízení, výrobní materiály, veškeré větší celky). Poměrně velká část obyvatelstva stále upřednostňuje nákup zboží na tržištích.

Prostor pro větší české dodávky je v participaci na investicích, zejména projektech infrastruktury nebo na rozvojových programech – biopalivo, bioenergetika, malá a střední vodohospodářská zařízení, toplový systémy, zavlažovací systémy, dodávky pro zemědělství a potravinářský průmysl, modernizace silniční a dopravní infrastruktury apod. Všechny větší a finančně nákladnější projekty infrastruktury financují mezinárodní donoři (EBRD, EIB, EU, Světová banka), kteří příslušné informace zveřejňují na svých webových stránkách.

Obchodní režim mezi ČR a MD je upraven v rámci vztahů s EU tzv. AA/DCFTA, která byla ratifikována a nabyla účinnosti v červenci 2016 (samotná AA/DCFTA byla podepsána v září 2014). Moldavsko v této souvislosti přijalo a i nadále přijímá opatření, která mají obchod se zeměmi EU značně zjednodušit. Patří sem mimo jiné i možnost elektronického zpracování dokumentů pro vývoz i dovoz. Podrobnější informace lze získat na stránkách moldavského celního úřadu – www.customs.gov.md.

Celní správa Moldavska vytvořila a spravuje Informační místo zahraničního obchodu, jedná se o národní informační nástroj pro hospodářské subjekty zapojené do mezinárodního obchodu a pro další instituce. Informační místo zahraničního obchodu poskytuje informace o celních předpisech, režimech a celních destinacích, prohlášení o zboží, jeho klasifikace a původ, přípustné doklady, pravidla pro překračování hranic zboží a dopravních prostředků, atd. S dotazy na celní režim je možné obracet se na Call centrum Celní služby na telefonní číslo: +37322788888, email: callcenter@customs.gov.md.

Základním dokumentem celního režimu v Moldavsku je Celní zákon (Закон о таможенном тарифе N 1380 – XIII от 20.11. 1997). Přílohu 1 Celního zákona tvoří celní sazebník. Moldavsko je členem WTO od 26. 7. 2001.

Oficiálním specializovaným zdrojem všech postupů a dokumentů požadovaných pro dovoz, vývoz a tranzit je Portál obchodních informací Moldavska. Portál je určen pro národní a mezinárodní obchodní komunitu: www.trade.gov.md.

V souladu s AA se Moldavská republika zavázala přijmout nezbytná opatření k postupnému zajištění souladu s EU, pokud jde o technické předpisy, normy, metrologii, akreditaci, posuzování shody, vhodné systémy a systémy dozoru nad trhem s cílem zajistit odstranění technických překážek obchodu mezi stranami. V letech 2017–2019 byla provedena řada změn v textu příloh AA/DCFTA, v roce 2018 byly aktualizovány přílohy o sbližování celních předpisů a pravidla vztahující se na finanční služby. Dále přílohy o zeměpisných označeních zemědělských a potravinářských produktů v EU a o zeměpisných označeních vín, aromatizovaných vín a lihovin v EU. V roce 2019 byly upraveny normy vztahující se na telekomunikační služby a pravidla vztahující se na mezinárodní námořní dopravu. V rámci implementace DCFTA jsou pro MD stanoveny kvóty pro vývoz vybrané zemědělské produkce. MD má při dovozu zemědělské produkce z EU možnost uplatňovat přechodné období a chránit svůj trh (celní sazby). Plné využití možností, které nabízí AA/DCFTA mezi Moldavskem a EU, závisí na

optimalizaci dovozních a vývozních postupů pro živočišné produkty. Na vývoz/dovoz průmyslových výrobků z/do EU omezení nejsou uplatňována již na základě předchozích autonomních obchodních preferencí.

5.2 Formy a podmínky působení na trhu

Zákon č. 220-XVI z 9. 10. 2007 postihuje hlavní souvislosti se zakládáním a registrací právnických osob a osob samostatně výdělečně činných. Registrace společností se zahraničním kapitálem se provádí prostřednictvím Agentury pro veřejné služby, ředitelství pro státní registraci. Na následujícím odkazu jsou uvedeny formální požadavky a seznam potřebných dokumentů: www.asp.gov.md.

Dle obecně dostupných informací by proces registrace společnosti měl být pro moldavské občany mnohem jednodušší, než tomu bylo v minulosti. U společností se zahraničním kapitálem je nutné dodat další dokumenty, tj. kromě žádosti a potvrzení o úhradě registračního poplatku také potvrzení/výpis z obchodního rejstříku země původu a výpis z rejstříku trestů. Všechny dokumenty musí být předloženy ve „státním“ jazyce (tj. v rumunštině) a autorizovány v souladu s právními předpisy země. Ekonomický agent (právník osoba nebo jednotlivce podnikatel) by měl být registrován jako subjekt vnější ekonomické aktivity u Celní služby.

Další užitečné informace pro hospodářskou činnost v Moldavské republice lze nalézt na stránkách www.doingbusiness.md (anglicky, rusky, německy), www.gov.md (internetové stránky ministerstev a dalších státních institucí), www.justice.md (zákony), www.moldova.md (oficiální stránka Moldavska), www.businessportal.md, www.chamber.md (obchodní komora), www.fisc.md (daňový systém), www.lex.md (zákony). Portál veřejných služeb nabízí širokou škálu služeb v elektronickém formátu v různých oblastech: www.servicii.gov.md.

Podnikům se zahraniční majetkovou účastí je nabízena řada investičních pobídek. Další zvýhodnění jsou poskytována společností, které se rozhodnou působit v některé ze svobodných ekonomických nebo průmyslových zón či IT parku. Informace o podmínkách pro investování může poskytnout Moldavská agentura na podporu investic – www.invest.gov.md.

Zákon umožňuje investice ve všech odvětvích hospodářství, zatímco některé činnosti vyžadují obchodní licenci. Národní strategie pro podporu investic a podporu vývozu 2016–2020 určila sedm prioritních odvětví pro podporu investic a exportu: zemědělství a potravinářství, automobilový průmysl, obchodní služby, jako je outsourcing podnikových procesů (BPO), oděv a obuv, elektronika, informační a komunikační technologie (ICT) a strojí. ZÚ nemá informace o fungování česko-moldavských joint ventures. V minulosti bylo z moldavské strany nabízeno společné podnikání v některých oblastech jako například v zemědělském sektoru a v navazujícím zpracovatelském průmyslu, informačních a komunikačních technologiích, ve stavebnictví a infrastruktuře.

5.3 Marketing a komunikace

Zázemí pro propagační, marketingové a reklamní působení v Moldavsku je tvořeno několika společnostmi, jejichž seznam lze získat kontaktem na Obchodní a průmyslovou komoru Moldavska. Informační materiály doporučujeme pro zdejší teritorium připravovat v rumunštině a/nebo v ruštině (běžně bývají připravovány v obou jazykových mutacích). V souvislosti se zvyšujícím se vývozem do EU lze stále více komunikovat i v angličtině.

Platí omezení reklamy na konzumaci alkoholu, například zákaz vysílání mezi 7 až 22 hodinou na televizních kanálech, ale i další omezení ohledně obsahu a umístění v tištěných médiích. Reklama na tabákové výrobky je zakázána. Reklama na léky, zdravotnické potřeby a prostředky je možná pouze s povolením specializovaného orgánu veřejné správy v oblasti zdravotní péče. Omezení platí i na reklamu zbraní, výzbroje a vojenské techniky, a dále na provoz kasin a herních automatů.

Komunikační kanály se neliší od těch, používaných v ČR (TW, Instagram, FB, rozhlas, web, tištěné noviny a billboardy).

5.4 Problematika ochrany duševního vlastnictví

Moldavsko je členem WTO od 26. července 2001. Moldavsko je členem WIPO, je členem 25 mezinárodních dohod WIPO a je signatářem Dohody o TRIPS z července 2001. V souladu s těmito dohodami byla přizpůsobena domácí legislativa a byla zřízena všechna potřebná dohledová místa, včetně Vládní agentury pro ochranu intelektuálního vlastnictví – State Agency on Intellectual Property (AGEPI) – www.agepi.md. Za účelem ochrany autorských práv v Moldavsku je nutné podat žádost o registraci předmětu autorského práva nebo práv s ním souvisejících. Žádost se podává společnosti AGEPI, je možné podat žádost online <https://e-servicii.agepi.gov.md/ro/user/register>.

Moldavské závazky v oblasti zajištění ochrany duševního vlastnictví, včetně mechanismů vymáhání, jsou také součástí AA/DCFTA.

V roce 2017 bylo podepsáno Memorandum o porozumění o dvoustranné spolupráci mezi Státní agenturou pro duševní vlastnictví (AGEPI) a Úřadem pro duševní vlastnictví EU (EUIPO) o rozšíření spolupráce v oblasti duševního vlastnictví.

V praxi je však ochrana duševního vlastnictví dosti problematická a systém kontroly není implementován. V Moldavsku je tak velmi rozšířený prodej levných pirátských kopií snad všech druhů zboží, a to převážně na tržnicích.

5.5 Trh veřejných zakázek

Nákup zboží a služeb je v Moldavsku centrálně spravován Agenturou pro státní zakázky, která příslušné informace zveřejňuje na svých webových stránkách (www.tender.gov.md). Agentura nicméně zpracovává pouze zakázky, které jsou hrazeny ze státního rozpočtu. Přehled veřejných i soukromých výběrových řízení na nákup zboží a služeb je k dispozici na webových stránkách (www.achizitii.md). Pokud je nákup zboží a služeb realizován místním subjektem a jeho hodnota překročí 200 000 MDL bez DPH, je zveřejnění na této webové stránce povinné. Pro použití stránek je nutná registrace, detailní informace o pravidlech používání stránek je k dispozici v rumunštině a v ruštině zde: www.support.achizitii.md.

Projekty financované mezinárodními institucemi (EBRD, EIB, Světové banky) jsou zpravidla realizovány separátně v souladu s požadavky konkrétní instituce. Doporučuje se proto pravidelně sledovat stránky těchto organizací.

5.6 Platební podmínky, platební morálka a řešení obchodních sporů

Platební podmínky a doba splatnosti faktur nejsou v zásadě výrazně odlišné od našich, při započítání vztahu je obvyklé platit předem a po určité době se přejde na jiný způsob placení. Sporům se doporučuje předcházet maximálně přesnou smlouvou a zajištěním vhodných platebních podmínek. Pod Obchodní a průmyslovou komorou Moldavské republiky funguje Mezinárodní obchodní arbitrážní soud, kde je možné řešit spory: www.arbitraj.chmaber.md.

Mezinárodní partneři dlouhodobě považují za největší problém MD značnou korupci, která se týká také místní justice. Reforma justice a obecné zlepšování podnikatelského prostředí, včetně větší transparentnosti ze strany státních orgánů, zůstávají v centru pozornosti mezinárodních partnerů. Existují případy, kdy soudy při řešení sporů se zahraničními subjekty, upřednostňovaly moldavské subjekty. Moldavsko zatím nefigurovalo v žádném sporu registrovaném WTO.

5.7 Víza, poplatky, specifické podmínky cestování do teritoria

Režim vstupu a pobytu na území Moldavska je upraven zákonem č. 200/2010 o režimu cizinců v Moldavské republice. Moldavsko zrušilo pro občany ČR vízovou povinnost s platností od 1. 1. 2007. Toto opatření umožňuje občanům ČR vstup a pobyt na území Moldavska bez víz maximálně po dobu 90 dnů v průběhu 6 měsíců od data prvního vstupu. Nutný je platný cestovní doklad, jehož platnost musí nejméně o 3 měsíce překračovat datum plánovaného konce pobytu v Moldavsku. Od července 2015 je do Moldavska možné na krátkodobé pobyty za účelem turistiky cestovat i na občanský průkaz, který musí disponovat biometrickými údaji nebo být ve formátu ID1/ID2 a obsahovat strojově čitelnou zónu. V případě tranzitu přes třetí stát je nutné si před cestou prověřit, jestli není nutné v daném případě použít cestovní pas. V případě jiných cest, zejména za účelem zaměstnání nebo u pobytu nad 90 dnů, doporučujeme kontaktovat Velvyslanectví Moldavské republiky v České republice. O podmínkách cestování občanů ČR do Moldavska viz také www.mzv.cz/chisinau.

Od dubna 2006 provádí Moldavsko přímo na hraničních přechodech automatickou registraci o místě a pobytu cizinců do státního registru, čímž je nahrazena dřívější přihlašovací povinnost cizince po příjezdu do místa pobytu. Cizinci, kteří přicestují do Moldavska přes vnější hranici v oblasti tzv. Podněstří, nejsou moldavskými migračními orgány zaneseni do evidence cizinců, a nastává jim proto povinnost zaregistrovat se do 72 hodin od vstupu na území Moldavska na pobočkách Úřadu pro migraci a azyl (spadajícího pod Ministerstvo vnitra Moldavska).

Při vjezdu do Moldavska vlastním vozidlem je na celním úřadě nutné uhradit na celou dobu pobytu silniční poplatek (vinětu), kterou se doporučuje v případě potřeby prodloužit (opět na jakémkoliv celním úřadě). Řidič, který při vstupu do Moldavska uvedený poplatek nezaplatí, bude při výjezdu ze země, případně při kontrole na území, vyzván k zaplacení pokuty. Z tohoto důvodu řidičům doporučujeme se přímo na hraničním přechodu informovat a poplatek na místě zaplatit. Pro cesty do Moldavska motorovým vozidlem, které není registrováno na jméno provozovatele, je v souladu s moldavskými zákony nutné disponovat úředně ověřenou plnou mocí s povolením k provozování vozidla. Plná moc by měla být sepsána ideálně v rumunském, případně v ruském jazyce. Možný je také pronájem auta přímo v Moldavsku, v Kišiněvě existuje několik společností, které pronajímají auta s i bez řidiče.

Od 1. 7. 2017 vstoupila v platnost novela zákona o provozu na pozemních komunikacích (RCR), který byl připraven z důvodu zvýšení bezpečnosti na pozemních komunikacích a aktualizace legislativy ve vztahu k právu EU. Novela přinesla nižší povolenou rychlost, vyšší pokuty a povinnost mít v zimním období zapnutá potkávací světla. Maximální povolená rychlost v obcích je 50 km/hod., mimo obec je to 90 km/hod. Maximální rychlost mimo obec na silnici, která je určena pouze osobním automobilům, autobusům a motocyklům je 110 km/hod.

V případě leteckého spojení je nejsnazší cestou z letiště do Kišiněva taxi, které je na české poměry levné a stojí přibližně 7 EUR. Veřejná doprava v Kišiněvě funguje prostřednictvím trolebusů, autobusů a minibusů, metro v Kišiněvě není. Ubytování v Kišiněvě je možné v mnoha hotelech různé úrovně, problémem může být najít vhodné ubytování v menších městech Moldavska. Platba kartou je v Kišiněvě možná téměř všude. V Moldavsku je velkým problémem nedostatek a kvalita vody, není doporučeno pít vody z vodovodu, a to ani v Kišiněvě.

Do Moldavska je možné dovézt bez písemného prohlášení finanční hotovost ve výši do 10 000 EUR nebo ekvivalent v jiné měně na osobu. Vyšší částky je třeba písemně oznámit. Při výjezdu je možný vývoz hotovosti bez písemného prohlášení v maximální výši do 10 000 EUR nebo ekvivalent v jiné měně na osobu. Vývoz na základě písemného oznámení je omezen do výše 50 000 EUR nebo ekvivalentu v jiné měně na osobu. Částky převyšující 50 000 EUR mohou být převáděny pouze bezhotovostně prostřednictvím bank a jiných finančních institucí. Jednotlivci jsou osvobozeni od placení cel na zboží, jehož celní hodnota nepřesahuje 300 eur (EUR) v případě pozemní dopravy, nebo 430 EUR v případě letecké a námořní dopravy, a které není určeno k obchodním účelům. Jednotlivci, kteří dovážejí zboží v hodnotě vyšší než 300 EUR v případě pozemní dopravy nebo 430 EUR v případě letecké a námořní dopravy, musí zaplatit dovozní clo z celé částky tohoto zboží.

V souvislosti s epidemií koronaviru došlo k pozastavení mezinárodní letecké i železniční dopravy mezi Moldavskem a ostatními zeměmi. Po dobu trvání pandemie COVID-19 jsou platné restrikce omezující cestování a vstup do země, které se poměrně často mění. Aktuálně je pro vstup do země nutný PCR test o QR kódem, z nařízení existuje mnoho výjimek. Platná nařízení jsou zveřejňována na následujícím odkazu <https://www.gov.md>, aktuální informace jsou dostupné i na stránce velvyslanectví ČR v Kišiněvě www.mzv.cz/chisinau.

5.8 Zaměstnávání občanů z ČR

Pracovní povolení pro zahraniční občany a osoby bez státní příslušnosti platná maximálně 90 dní vydává Národní agentury pro zaměstnanost Ministerstva ekonomie a infrastruktury Moldavska. Cizinci, kteří chtějí v Moldavsku pracovat déle než 90 dní musí získat povolení od Úřadu pro migraci a azyl Ministerstva vnitra Moldavska. Podmínky pobytu na území MD za účelem zaměstnání jsou přehledně uvedeny na stránkách moldavského Ministerstva zahraničních věcí a evropské integrace. Podrobnější informace by mělo poskytnout rovněž Velvyslanectví Moldavské republiky v Praze.

V roce 2021 si vláda dala za cíl zjednodušit postup zaměstnávání cizinců v Moldavsku, za tímto účelem bylo přijato několik změn zákona. Nejdůležitější změny stávající legislativy spočívají ve zjednodušení procedury, kterou zaměstnavatelé prokazují ubytování cizince a odstranění požadavku na proplácení alespoň průměrné mzdy.

Průměrná měsíční mzda v Moldavsku vzrostla na konci roku 2020 na 8 716 MDL/cca 408 EUR, minimální mzda je 2 935 MDL/cca 137 EUR měsíčně.

Příspěvky do rozpočtu sociálního zabezpečení jsou povinné. Počínaje 1. lednem 2021 musí zaměstnavatelé platit do fondu sociálního zabezpečení příspěvky na sociální zabezpečení ve výši 24 % z hrubé mzdy zaměstnanců a dalších odměn, až na výjimky podle různých kategorií, u kterých jsou odvody stanoveny od 18 % do 39 %. Legislativa stanoví roční fixní příspěvek na sociální zabezpečení pro ostatní kategorie daňových poplatníků ve výši schválené pro každý rok. Moldavsko má s ČR uzavřenou smlouvu o sociálním zabezpečení.

Počínaje 1. lednem 2021 je povinný příspěvek na zdravotní pojištění, počítaný jako procento z mezd a dalších odměn, stanoven na 9 % a je plně hrazen zaměstnanci. Legislativa rovněž stanoví roční pevnou částku příspěvku na zdravotní pojištění placenou jinými kategoriemi daňových poplatníků ve výši schválené pro každý rok.

U cizích státních příslušníků a osob bez státní příslušnosti zaměstnaných na základě pracovních dohod v Moldavsku se příspěvky na zdravotní pojištění počítají podobně jako u moldavských občanů. Pokud místní pracovní smlouva neexistuje, mohou se zahraniční občané rozhodnout pro volitelné zdravotní pojištění od soukromého poskytovatele.

Při cestách do teritoria se doporučuje sjednat cestovní zdravotní pojištění a současně být připraven hradit ošetření v hotovosti. Běžné platební karty jsou akceptovány ve většině soukromých zdravotnických zařízení a v lékárnách. V hlavním městě Kišiněvě existuje několik soukromých zdravotních zařízení, např. nemocnice Medpark: www.medpark.md, německé diagnostické centrum Siemens, Galaxia, Terramed,

Novamed a další.

5.9 Veletrhy a akce

Nejvýznamnější veletrhy jsou organizovány v prostorách MOLDEXPO v Kišiněvě. K těm největším patří mezinárodní zemědělský a potravinářský veletrh MOLDAGRO, MOLDAGROTECH. Další významné veletrhy jsou v oboru stavebnictví – MOLDCONSTRUCT a v oblasti vodního hospodářství, spotřebního zboží, potravinářství – FOOD-DRINKS, FOOD TECHNOLOGY, PACKAGING.DEPO. Mezi další zajímavé veletrhy patří veletrh v oblasti turistiky, kreativity a inovace, veletrh moldavských výrobků, apod. Je třeba poznamenat, že charakter veletrhů se za posledních několik let změnil od čistě moldavského na více mezinárodní. Často se jich zúčastňují firmy ze států SNS (Bělorusko, Ukrajina, Ruská federace, Ázerbájdžán, atd.), ale i Turecko a vybrané země EU, zejména Rumunsko. Účast zahraničních partnerů nicméně závisí na aktivitě té které země v daném oboru. Velikost a význam výstav a veletrhů organizovaných v MD však nelze srovnávat s podobnými zavedenými akcemi v Evropě či jinde ve světě. Aktuální seznam veletrhů a výstav pro běžný rok (20 – 30 výstav), včetně podmínek a poplatků pro účast je na webových stránkách kišiněvského výstaviště – společnosti MOLDEXPO – www.moldexpo.md.

Akce pořádané pod záštitou Obchodní komory Moldavska jsou zveřejňovány na webových stránkách: <https://chamber.md/calendarul-expozitional-2020/>.

Aktuálně jsou z důvodů epidemie COVID-19 všechny akce zrušené nebo odložené na neurčito.

6 Kontakty

Podkapitoly:

- 6.1 Kontakty na zastupitelské úřady ČR v teritoriu
- 6.2 Praktická telefonní čísla (záchranka, policie, požárníci, infolinky, apod.)
- 6.3 Důležité internetové odkazy a kontakty

6.1 Kontakty na zastupitelské úřady ČR v teritoriu

Velvyslanectví ČR v Moldavské republice

Embassy of the Czech Republic to the Republic of Moldova

Bulevard Ștefan cel Mare și Sfânt 73/1, et.6, (Centrul Național de Afaceri -NBC), MD-2001, MD 2005, Chisinau

E-mail: chisinau@embassy.mzv.cz

Web: www.mzv.cz/chisinau

Tel.: (+373 22) 20 99 42

Tel. konzulární úsek: (+373 22) 20 99 33

Fax: (+373 22) 29 64 37

Fax konzulární úsek: (+ 373 22) 20 99 44

Pracovní doba zastupitelského úřadu: pondělí až pátek 8.00 - 16.30

Úřední hodiny konzulárního úseku: pondělí, středa, čtvrtek 8.30 - 12.00, 14.00 - 16.00 (mimo státních svátků a dnů pracovního volna)

Spojení veřejnou dopravou: autobusy č. 30, 18, 65, 165, trolejbusy č. 4,30,31

Honorární konzulát ČR v Balti

Honorary Consulate of the Czech Republic in Balti

str. Mihai Viteazul 6, MD-3100, Balti

Tel.: +373 231 22 540

E-mail: balti@honorary.mzv.cz

Konzulární působnost: Ungheni, Calarasi, Orhei, Rezina, Soldanesti, Balti, Singerei, Falesti, Glodeni, Floresti, Soroca, Drochia, Riscani, Edinet, Donduseni, Ocnita, Briceni.

6.2 Praktická telefonní čísla (záchranka, policie, požárníci, infolinky, apod.)

Pohotovost v Kišiněvě (Spitalul de Urgenta) (+373 22) 235285

Zprovozněna byla jednotná nouzová linka 112

1 Záchraná služba 903

- 1 Hasiči 901
- 1 Policie 902
- 1 Taxi 14006, 14100, 14222, 14441, 14448, 14499, 14545 a další. Jízdné je výrazně (několikanásobně) levnější než v ČR. S výjimkou letišť, železničního a autobusových nádraží prakticky neexistují stálá stanoviště taxislužeb. Taxi je tak potřeba téměř vždy telefonicky objednat. Dobře fungují aplikace pro mobilní telefony yandex a itaxi.
- 1 Informace o telefonech a adresách 1188, 1189 (placená služba 0,40 Lei)

6.3 Důležité internetové odkazy a kontakty

Parliament of the Republic of Moldova – www.parlament.md

Government of the Republic of Moldova - www.gov.md

Presidency of the Republic of Moldova – <http://www.presidente.md/eng>

Ministry of Foreign Affairs and European Integration – www.mfa.gov.md

Ministry of Economy and Infrastructure – www.mei.gov.md

Ministry of Finance – www.mf.gov.md

Ministry of Agriculture, Regional Development and Environment – www.madrm.gov.md

Ministry of Education, Culture and Research – www.mecc.gov.md

Ministry of Health, Labour and Social Protection – www.msmps.gov.md

Ministry of Justice – www.justice.gov.md

Ministry of Internal Affairs – www.mai.gov.md

Ministry of Defence – www.army.md

Chamber of Commerce and Industry - <https://chamber.md/en/>

Chamber of Commerce and Industry of Pridnestrovie- www.tiraspol.ru

Moldova Investment and Promotion Agency – www.invest.gov.md

National Bureau of Statistics of the Republic of Moldova – www.statistica.md

National Bank of Moldova – www.bnm.md

Foreign Investors Association – www.fia.md

Database of Moldovan Companies – www.yip.md

State News Agency Moldpres – www.moldpres.md

Informační agentura INFOTAG – www.infotag.md

Informační agentura IPN – www.ipn.md